

مدیریت جنگهای هیبریدی هوشمند

محمدرضا مشایخ

چکیده:

دگرگونیهای پرشتاب رویکردهای تقابل و جنگهای چند شیوه ای بشری موجب تغییرات شگرف در حوزه قدرت هوشمند شده است. تبیین ابعاد جنگهای هیبریدی هوشمند به منظور پیکره بندی دفاع هوشمند در نتیجه قدرت هوشمند برای ادامه حیات و رشد و توسعه نظام مندی جمهوری اسلامی ایران در پناه امنیت هوشمند از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است بعد از بررسی و ارائه چهارگانه نظریه های جنگ و در پی شناسایی امواج پنجگانه جنگهای طول تاریخ بشری هدف محوری این تحقیق دستیابی به ابعاد عناصر تشکیل دهنده جنگهای تلفیقی یا هیبریدی در قالب الگوئی مناسب تعیین شده است. روش تحقیق حاضر از نوع کاربردی با روش پیمایش دلفی می باشد که از این طریق ابعاد اقسام جنگهای سخت، نرم، نیمه سخت و نامتعارف در مدل جنگهای هوشمند به ترتیب:

جنگهای سخت (گرم): زمینی، دریائی، هوائی، موشکی، نامنظم و شهری
جنگهای نرم (سرد): مجازی، فرهنگی، اجتماعی، روانی، رسانه ای، سیاسی، اقتصادی، اطلاعاتی، علمی، دینی، امنیتی

جنگهای نیمه سخت (ولرم): بحران و فتنه، آشوب و شورش، کودتا و ترور
جنگهای نامتعارف (ممنوعه): اتمی، میکروبیولوژیکی، شیمیائی و میکروبی
معرفی می گردد.

محتوای تحلیلی مقاله امکان ایجاد چشم انداز برای دست اندرکاران مقوله امنیت هوشمند در حوزه اندیشه ای و عملیات سپاه، جنگهای نامنظم، بسیج، نیروهای ارتشهای سخت و نرم و دیگر سیاستگذاران کلان نظام در رویارویی با موقعیتهای مشابه و باز دارندگی هوشمند را فراهم می آورد.

کلید واژه: جنگ سخت، جنگ نرم، جنگ نیمه سخت، جنگ نامتعارف، جنگ هیبریدی، جنگ هوشمند، جنگ مدرن، جنگ مجازی، قدرت هوشمند، دفاع هوشمند

مقدمه

نظامها و جوامع بشری از دیر باز درگیر تعارضات به صور گوناگون بوده اند این جنگها از جنگهای موج اول "جنگهای کشاورزی" آغاز و با عبور از جنگهای موج دوم "جنگهای صنعتی" به جنگهای موج سوم یعنی "جنگهای اطلاعاتی" رسیده است. هم اکنون جنگهای موج چهارم "جنگهای نرم" در اوج خود بسر می برد و جنگهای آینده موسوم به جنگهای هوشمند یا هیبریدی، موج پنجم پیروزی در تقابل نظامها را رقم می زند.

جنگهای هوشمند یا هیبریدی یا ترکیبی یا چند شیوه ای ملغمه ای است از تمامی تجربیات، دستاوردها، علم و هنر بشریت که با منطق امروز "توسعه حیطه ها" از نوع نرم بکمک امپراطوری ذهنی و نوع سخت از طریق زور و توان نظامی، بعلاوه تهدیدات غیر متعارف مانند اتمی، میکروبی و شیمیایی و چنگ اندازیهای نیمه سخت از قبیل کودتا، شورش و فتنه عجین شده است. بصیرت و هوشمندی استراتژیک، توان نظامی سخت و بازآرایش قدرت هوشمند در جامعه سوژه، پاسخگوی هجوم و تهدیدات چند وجهی جهت ایجاد امنیت هوشمند در جامعه خودی در راستای حفظ و حراست از مرزهای معنوی و مرزهای فیزیکی است.

جنود شیطان در مقابل جنود رحمان در طول تاریخ بشریت صف آرائی کرده اند، گوئی ابلیس همچنان بر سر قسم جلاله خویش مبنی بر منحرف نمودن آدم ابوالبشر(ع) و فرزندانش تا روز قیامت ایستاده است و در این تقابل درونی و بیرونی از تمامی خدعه، نیرنگ، تلبیس، اغواء، زور، تزویر، فریب، مکر، حقه، حيله و دروغ کوتاهی نمی نماید و چه انسان نماهائی که در صف سایبری دشمن خویش قرار گرفته و یا گوشت جلوی توپ سنگرهای نرم و سخت دشمن خود می گردند.

در این مقال در پی بازشناسائی و شناساندن ابعاد و عناصر جنگهای نوین هوشمند هستیم که با بازنگری گذرا به موجهای چهارگانه جنگهای پیشین به معرفی اجمالی ابعاد جنگهای هوشمند خواهیم پرداخت.

بیان مسئله

جوامع بشری هیچگاه از هجوم زیاده طلبان و افزون خواهان مصون نبوده و به گونه های مختلف جوامع هدف مورد تجاوز دشمنان چند وجهی خویش قرار گرفته اند.

چالشهای و تقابلهای در محیط آینده جهانی از چهار ویژگی برخوردار است. (دهکردی، ۱۳۸۷: ۱)

۱- افزایش سریع تغییرات و شدت پیچیده گی

۲- افزایش رقابت

۳- افزایش قابلیت علم و فناوری

۴- کاهش منابع

برخورداری از ویژگیهای فوق باعث می شود که جهان بی ترحم استکبار در اجرای رسالت و نقش مأموریتی خود در تشکیل جهان تک قطبی و پیکره بندی نظام دهکده جهانی به سرکردگی مهاجمان صهیونیست از تمامی ظرفیتهای و توانمندیهای خود در همه ابعاد از ابزارهای سخت، نرم، نیمه سخت و حتی جنگ افزارهای ممنوعه ABC^۱ استفاده می نمایند. در این رابطه توانمند سازی قدرت سخت و نرم که شاکله اصلی قدرت هوشمند را تشکیل می دهند در ارتقای سطح مقاومت و تأمین امنیت هوشمند از اهمیت ویژه و راهبردی برخوردار است. بدون شک دستیابی به چنین سطحی از توانمندی در رسیدن به شرایط مطلوب و آمادگی هیبریدی مستلزم سرمایه گذاریهای کلان و راهبردی در حوزه های مختلف فیزیکی، انسانی، اقتصادی، فرهنگی، نظامی، علمی، فناوری و ... می باشد.

نبردهای آینده در راستای ایجاد "آینده جدید" نیازمند ارتقای کارآمدی نظامها می باشند و اجزاء سیستمها بایستی از قابلیتهای هوشمند برخوردار باشند. از ویژگیها و شایستگیهای راهبردی و تاکتیکیهای جنگیدن، "فکر و اندیشه" و "نیروهای فیزیکی" محسوب می شود. بنابراین مسئله اصلی این پژوهش شناسایی ابعاد و عناصر جنگهای هوشمند و ارائه الگوی مقابله هیبریدی با آنها می باشد.

ضرورت و اهمیت تحقیق

نظربه پسا مدرن شدن نگرش به زوایای زندگی بشری و سیالیت و بی شکل بودن اینگونه نظریه ها و با توجه به حرکات نیم قرن اخیر نظامهای مهاجم به کشورهای مختلف و تغییر در الگوی فناوریهای نظامی

¹ - Atomic – Biologic - Chemical

— رسانه ای — روانی و تغییر در الگوی مسلح شدن جامعه با توجه به مؤلفه های تهدید هوشمند در محیط امنیتی کشور، ضرورت هم راستایی شکل گیری قدرت هوشمند در مقابله با جنگ هوشمند نمایان می گردد.

قدرت بازدارندگی و آمادگی دفاعی، دیگر از یک قدرت سخت و یا قدرت نرم به تنهایی شکل نمی گیرد، موضوع مهم اینست که شاکله و طیف قدرت بایستی به تناسب نوع جنگ مورد توجه و بازنگری قرار گیرد. بدیهی است هر گونه سرمایه گذاری در افزایش قدرت، منوط به شناخت طیف و نوع جنگ مقابل و تنظیم سایبری یا "خود انتظام" قدرت در تقابل و متناسب نیروهای مهاجم می باشد.

هنوز چند ماهی از تشکیل و استقرار نظام مقدس جمهوری اسلامی نگذشته بود که دشمن انواع جنگهای چریکی را به نظام تحمیل نمود. پس از آن از حربه ترور سران نظام بهره جست و در پی ناکام ماندن دست به کودتا های گوناگون زد و با شکست نهائی اقدام به جنگ تحمیلی سخت هشت ساله نمود که با مقاومت جانانه امت اسلامی مواجه گردید که با شکست مفتضحانه، صحنه های نبرد را ترک گفته و اینک اقدام به جنگ نرم در ابعاد گوناگون آن نموده است و این درحالی است که گروه هایی نظیر پژاک، ریگی، منافقین و ... اقدامات چریکی انجام می دهند و از سوئی دیگر نظام استکبار جهانی، ایران را تهدید به تهاجم هسته ای می نماید و این در حالی است که در جنگ تحمیلی از سلاحهای شیمیائی به نحو وسیعی استفاده کرده و در مواردی سلاحهای میکروبی را نیز آزمایش نموده است.

اهمیت موضوع از چند وجهی بودن تهاجمات ملاحظه می گردد. نظام نوپای جمهوری اسلامی ایران طی سه دهه مورد حمله چهارگانه سخت، نیمه سخت، نرم و سلاحهای ممنوعه قرار گرفته است بنابراین شکل آمادگی بایستی هوشمند، چابک، علمی، حجیم، چند وجهی، قدرتمند و ... باشد زیرا جنگها دیگر از تیر و کمان موج اول به جنگهای دیجیتال الکترونیک و سایبری تبدیل و در جنگهای موج پنجم از ابزارهای گرم و سرد و ولرم به شکل هجوم حجیم چند منبعی بطور همزمان در قالب نبردهای سایبری و جنگهای حقیقی استفاده می گردد.

هدف از تحقیق

شناخت ابعاد و عناصر جنگهای فرانویین در حوزه های تقابل ها، تعارضات و جنگهای ترکیبی هوشمند به منظور شناسائی ارکان آن و توانمند سازی نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه ی نظریه پردازی برای مقابله با جنگهای هیبریدی می باشد.

روش شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی - کاربردی با روش پیمایش دلفی می باشد.

پرسش تحقیق

ابعاد و عناصر جنگهای هیبریدی (هوشمند) کدامند؟

ابزار گردآوری اطلاعات

اطلاعات مورد نیاز تحقیق با استفاده از کتابخانه تخصصی، مراکز و سایت های علمی و پرسشنامه گردآوری شده است.

پیشینه تحقیق

در راستای شناسائی پژوهشهایی که تا کنون در زمینه جنگهای هوشمند در منابع داخلی و خارجی، دست اول و دوم اعم از کتب، مجلات، اینترنت و ...، کتب درسی و غیر درسی، ادبیات و تحقیق یا پروژه خاصی که گویای موضوع باشد یافت نگردید، تنها قسمتهائی از موضوع تحقیق بطور پراکنده و گسترده در ادبیات جنگها ملاحظه شد که در بخش "ادبیات تحقیق" آورده شده است.

ادبیات تحقیق

به لحاظ مفهومی "جنگ" خود یک مقوله تعاملی به مفهوم کنش و واکنش خصم آلود است.

مغزهای متفکر بشری در برابر این سؤال که "آیا جنگ در طبیعت انسان است؟" ممکن است یکی از چهار نظریه ذیل را ارائه بدهند. (جعفری، ۱۳۸۶: ۴۹۱)

۱- آری، جنگ در طبیعت انسان است و به عبارت مشخص تر جنگ جزء ذات او است و به هیچ وجه نخواهد توانست آن را از بین ببرد. این نظریه را به طور مطلق و بدون قید و شرط از متفکران خردمند سراغ نداریم، ولی در دورانیهای اخیر ما با این گونه جملات که "ریشه تمایل به جنگ در غریزه انسانی است" (فروم، بی تا: ۱۳۰) مواجه می شویم. این نظریه از "زیگموند فروید" نقل شده است.

۲- نظریه ایست که ضروری بودن جنگ را در جوامع بشری با نظر به عوامل و انگیزه های آن گوشزد می کند. از هراکلیتوس چنین نقل شده است: "جنگ پدر همه چیز است و بذر ترقی را خلق می کند" (مایر، بی تا: ۹ و ۱۰). هگل معتقد است که: "جنگ سرنوشت عالم را تعیین می کند" (همان، ۹) و نیچه هم گفته است: "جنگ عصاره تمدن است" (همان، ۹)

۳- نظریه ایست که از مشاهده استمرار جنگ در طول قرون و اعصار، انسان را مانند حیوانی جنگ گرا معرفی می نماید، و این نظریه بر اینکه (آیا جنگ جزء ذات بشر است؟) توجهی ندارد، همانگونه که نظریه دوم هم کاری با مسله مذکور ندارد، یعنی هر وقتی که طرفداران نظریه دوم و سوم می بینند که پدیده جنگ یک پدیده فراگیر است و به هر علت و عاملی هم که باشد، تاریخ بشری را پر کرده است، نیازی به بحث در این مسله نمی بینند که آیا جنگ در طبیعت انسان است یا نه؟

۴- معتدلترین و منطقی ترین نظریات درباره جنگ، دو بعد اساسی موجودیت بشری را در نظر می گیرد.

۱- بعد حیات طبیعی محض

۲- بعد حیات انسانی که ما آن را "حیات معقول" می نامیم.

اگر بعد حیات طبیعی محض را در نظر بگیریم، باید جامعه انسانی را مجموعه افرادی بدانیم که فلسفه موجودیت آنان از "توماس هابس" شروع و در "چنگیز" قداره بند به بار می نشیند و فلسفه سیاسی آنان از "ماکیاولی" آغاز، و در هم مکتبان "نرون و آتیلا" به نتیجه می رسد. و هدف زندگی آنان از "اپیکور هدونیست" فرا گرفته می شود و در آثار پوچ گرایان قرن تکامل (پوچی) به حد نصاب پوچی می رسد. (جعفری، ۱۳۸۶: ۴۹۱)

اگر صیانت ذات با اشتراک و وحدت ذات دیگر انسانها در حقوق اساسی سه گانه : حق حیات، حق کرامت، حق آزادی معقول، به جریان بیفتد، "جنگ فقط به عنوان عمل جراحی ضرورت پیدا می کند" که برای قطع عضو یا اعضای فاسد در پیکر جامعه بشری قانونی گشته و دفاع یا جهاد مقدس نامیده می شود، نه بعنوان وسیله قدرت و سلطه گری بر دیگران که اولین کارش پایمال ساختن حقوق اساسی سه گانه فوق می باشد.

مولوی با توجه به این دو بعد مسله، جنگ و پیکار را به قرار زیر مطرح می کند:

این جهان جنگ است چون کل بنگری	ذره ذره همچو دین با کافری
آن یکی ذره همی پرد به چپ	وان دگرسوی یمین اندر طلب
آن یکی بالا و آن دیگرنگون	جنگ فعلیشان ببین اندر رکون
جنگ فعلی هست از جنگ نهان	زین تخالف آن تخالف را بدان
ذره ای کاو محو شد در آفتاب	جنگ ار بیرون شد از وصف حساب
چون ز ذره محو شد نفس و نفس	جنگش اکنون جنگ خورشید ست و بس
رفت از وی جنبش طبع و سکون	از چه به از انا الیه راجعون
جنگ فعلی جنگ طبع و جنگ قول	در میان جزوها حربی است هول
گوهر جان چون و رای فصل هاست	خوی او این نیست، خوی کبریاست
جنگها بین کان اصول صلح هاست	چون نبی که جنگ او بهر خداست
طرفه آن جنگی که اصل صلح هاست	شاد آن کاین جنگ او بهر خداست

و باز در ادبیات موضوع ماهیت شمشیر (جنگ) در دست حضرت علی بن ابیطالب (ع) را اینگونه توصیف می نماید:

گفت من تیغ از پی حق می زنم	بنده حقم نه مأمور تنم
شیر حقم نیستم شیر هوا	فعل من بردین من باشد گوا
من چو تیغم وان زننده آفتاب	مارمیت اذرمیت در حراب
رخت خود را من زره برداشتم	غیر حق را من عدم انگاشتم
خون نپوشد گوهر تیغ مرا	باد از جاکمی برد میغ مرا

بدین جهت است که خداوند در آیات قرآنی دریازده مورد، جهاد را به کلمه "فی سبیل الله" و قتال را در بیست مورد با همین کلمه "فی سبیل الله" مقید فرموده است، این قید دلالت صریح دارد به اینکه کشیدن شمشیر (جنگ) و در معرض کشتن و کشته شدن قرار گرفتن، فقط و فقط باید برای خدا باشد، و بدیهی است که چنین هدف گیری محال است با زورگوئی و سلطه طلبی و منفعت گرایی و لذت پرستی و خود کامگی که متأسفانه اغلب جنگها بر مبنای آنها شعله ور می شود، سازگار باشد. (جعفری، ۱۳۸۶: ۵۰۹)

جنگهای مدرن

"آنکه به استقبال آینده می رود، بیناترین است و آنکه پشت به آینده می کند، سرانجام سرگردان

می ماند". نهج البلاغه حضرت علی (ع)

"در جنگ نظامی (سخت) دشمن به سراغ لنگرهای مرزی ما می آید، مراکز مرزی ما را سعی می کند منهدم کند تا بتواند در مرز نفوذ کند. در جنگ روانی و آنچه امروز به آن جنگ نرم گفته می شود در دنیا دشمن به سراغ سنگرهای معنوی می آید که آن ها را منهدم کند. در جنگ نرم دشمن سراغ ایمان ها، معرفت ها، عزم ها، پایه ها و ارکان اساسی یک نظام و یک کشور می آید که این ها را منهدم بکند و نقاط قدرت را در تبلیغات خود به ضعف تبدیل کند و فرصت های یک نظام را به تهدید تبدیل کند" (امام خامنه ای در جمع خبرگان رهبری، ۱۳۸۸/۷/۲)

به نظر می رسد زمان جنگ سخت (گرم) به سرآمده و زمانه و دوره جنگ نرم (سرد) تعیین کننده سرنوشت ملتها هدف و جوامع مهاجم باشد. "اگر چه بر سر این نکته اتفاق نظر وجود دارد که جنگ خشونت نظامی سازمان یافته است، اما نمی توان به درستی دریافت که چه میزان خشونت را می توان جنگ نامید". (بیلیس و اسمیت، ۱۳۸۳: ۱۳۱)

کلاوزویتس در کتاب "در باب جنگ" می نویسد: "جنگ ... ابزاری سیاسی و ادامه سیاست با ابزار دیگر" است و به این نکته که جنگ کارکرد سیاست است" اذعان می نماید. این نظریه پرداز بررسی خاطر نشان می نماید که "هر عصری شیوه های جنگی عجیب و مخصوص خود را داشته است؛ بنابراین در هر عصری به نظریه جنگ خاصی خود را نیز خواهد داشت". (تافلر، ۱۳۷۴: ۱۱۷)

"بحث درباره جنگ در آثار جان لاک، هیوم، استوارت میل و مارکس و.... دیده می شود". (بیلیس و ویرتز، ۱۳۸۳: ۴۴) بر این اساس در هر عصری اندیشمندان و متفکران نظامی به بحث و تحقیق در جنگ پرداختند و این اندیشه جدیدی نیست که هر تمدن راه خاص خود را برای برپا کردن جنگ پدید می آورد. (محمدی، ۱۳۸۹: ۲۱)

تاریخچه جنگهای سنی

تافلر در کتاب "جنگ و ضد جنگ: بقاء در آستانه قرن بیست و یکم"^۲ اعتقاد به توسعه همزمان تمدن بشری و جنگ دارند و تاریخچه جنگ را با تکیه بر سه موج تقسیم نموده اند؛ بر اساس این نظریه، سه موج کشاورزی، صنعتی و اطلاعاتی موجب ایجاد سه نوع جامعه متفاوت و متمایز از یکدیگر شده است که هر یک از آنها دارای جنگ افرازیهای متفاوت و مخصوص به خود هستند. در این نظریه چنین فرض می شود که در گذشته، جوامع درگیر جنگ به سختی امرار معاش می کردند، انرژی حیوانات و انسانها منبع مهم کشورها در عصر کشاورزی و ماشین بود. در عصر صنعت، سوخت فسیلها جای انرژی حیوانات و انسانها را گرفت؛ ولی در حال حاضر، اطلاعات مهمترین منبع قدرت نظامی محسوب می شود. (ناجی راد، ۱۳۸۷: ۲۰۸) جدول ۱- ویژگیهای امواج سه گانه جنگهای تاریخ بشری را نشان می دهد.

نظریه اسلیپچنکو

این ژنرال روسی نظریه خود را بر پایه تفکر نسلهای مختلف بنا می نهد. وی جنگهای نسل اول را جنگهای حیوانی که درگیری بر سر نیازهای اولیه فیزیولوژیکی نظیر غذا و سرپناه بود، جنگهای نسل دوم که به وسیله باروت و سلاح گرم انجام می گرفت، جنگهای نسل سوم یا جنگهای صنعتی که با انقلاب صنعتی به وجود آمدند، و جنگهای نسل چهارم یا جنگهای مکانیزه و جنگهای نسل پنجم یا جنگهای اتمی تقسیم می کند، می داند. (مرادی، ۱۳۸۷: ۵۳)

^۲ - War and Antiwar : Survival at the Dawn of the 21st century

در گذشته های دور پدیده جنگ را نه تنها یک مسله راهبردی، سیاسی و نظامی، بلکه یک مسئله معنوی و اخلاقی تلقی می کردند(دوئرتی و فالتزگراف، ۱۳۸۴: ۳۰۴) و به نظر تافلر، جنگ تام، در معنای وسیع تر، جنگی بود که از لحاظ سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و تبلیغاتی به راه می افتاد و جامعه یکسره به یک ماشین جنگی، بدل می شد.(تافلر و تافلر، ۱۳۷۵: ۶۹)

میراث نظامی جهان متأثر از سه جریان می باشد که عبارتند از "ماجرای ناپلئون"، "انقلاب صنعتی" و "فناوری مدرن"، تئوری ناپلئون مبتنی بر انهدام نیروهای نظامی و زیر ساختارهای دشمن بود که با استفاده از نیروها و واحدهای نظامی و نیز سیستمهای تسلیحاتی فراوان امکان پذیر بود. فرآیندهای منظم انقلاب صنعتی موجب تقویت نظریه ارتش های حجیم گردید و ابزارهای مورد نیاز جهت جنگ نهایی را فراهم آورد.(خدادادی، ۱۳۸۷: ۳۶۵)

جدول شماره ۱- ویژگیهای امواج سه گانه جنگهای تاریخ بشری

موج	اول	دوم	سوم
توصیف گر	کشاورزی	صنعتی	اطلاعاتی
تأمین امنیت فیزیکی به وسیله	جنگجویان سنتی و مزدوران	نظامیان حرفه ای	رهبران زیرک و باهوش اطلاعاتی
سلطه گرسپاسی، امنیتی و اقتصادی	قبیله، شهر دولتهای فامیلی	دولت ملی	به هم پیوستگی جهانی
سلطه اقتصادی به وسیله	بازرگانی	پول	علائم و نمادها
آخرین ظرفیت تخریب	باروت	تخریب جمعی هسته ای و شیمیایی	ایجاد بحران با حذف داده ها
رهبری	مرتبه ای	سلسله مراتبی از بالا به پایین	ساختار تخت و موازی
اطلاعات پایه ای در جنگ	بله	بله	بله
به کارگیری فناوری اطلاعات در جنگ	نه	بله	بله
جنگ اطلاعاتی	نه	نه	بله

Source :Haeni , 1997 , 9

✓ موج اول: کشاورزی

کشاورزی به دو دلیل جنگ را در بطن خود پرورش داد: اول اینکه جوامع محلی را قادر ساخت تا مازاد اقتصادی، تولید و ذخیره کنند و این آن قدر ارزش داشت که به خاطرش بجنگند. دوم اینکه کشاورزان تشکیل دولت را شتاب بخشیدند. همه اینها شرایط اولیه چیزی را فراهم آوردند که اکنون آنرا جنگ می نامیم. (تافلر، ۱۳۷۵: ۴۰)

✓ موج دوم: صنعتی

انقلاب صنعتی دومین موج تاریخی را به راه انداخت. این موج شیوه تأمین زندگی میلیونها نفر از مردم را دگرگون ساخت و جنگ با دیگر تحولات ایجاد ثروت و کار را در خود منعکس نمود. درست همانگونه که "تولید انبوه" اصل محوری اقتصادهای صنعتی بود، "نابودی انبوه" نیز به اصل محوری جنگ در عصر صنعت تبدیل شد. (تافلر، ۱۳۷۵: ۴۷)

✓ موج سوم: اطلاعاتی

در جریان موج سوم که موج اطلاعاتی نام گرفته است، "اقتدار اطلاعاتی" است که موجب تفوق و برتری جنگی خواهد شد. در این رویکرد، طبیعت جنگ از کشور گشائی و یا انهدام نیروها، به سمت فلج کردن سامانه های اطلاعاتی دشمن و در هم شکستن مقاومتش، تغییر می یابد. (جوانمردی، ۱۳۸۷)

✓ موج چهارم: جنگ نرم

ارتش آمریکا تعریف جنگ نرم را بدینگونه ارائه می دهد: "جنگ نرم استفاده دقیق و طراحی شده از تبلیغات و دیگر اعمال است که منظور اصلی آن تأثیر گذاری بر عقاید، احساسات تمایلات و رفتار دشمن، گروههای بی طرف یا گروههای دوست است؛ به نحوی که برای بر آوردن مقاصد و اهداف ملی پشتیبان باشد." و "جان کالینز" نظریه پرداز جنگ نرم، این جنگ را استفاده طراحی شده از تبلیغات و ابزارهای مربوط به آن برای نفوذ در مختصات فکری دشمن تعریف می کند و "جوزف نای" فرمانده و تئوری پرداز آمریکائی جنگ نرم، این جنگ را "شکل دهی ترجیحات دیگران" توصیف می نماید.

هدف از جنگ نرم اشغال سرزمینهای فکری جامعه سوژه است و مانند جنگ سخت بدنبال براندازی است اما در این براندازی به جای اقدام جهت تغییر حاکمان، اهداف حکومت را مورد هدف قرار می دهند و بدان "کشور گشائی بدون لشکرکشی" هم گفته می شود.

در تعریف دیگر باید گفت جنگ نرم در برابر جنگ سخت در حقیقت شامل هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه ای است که جامعه سوژه یا گروه هدف را نشانه می گیرد و بدون درگیری نظامی و گشوده شدن آتش، رقیب را به انفعال یا شکست وا میدارد. (افتخاری، ۱۳۸۳: ۳۶۹)

بطور کلی در چارچوب مطالعات دفاعی می توان اهداف راهبردی جنگ نرم ایالات متحده را در هفت حوزه تنش زای زیر طبقه بندی و مورد آسیب شناسی قرار داد: (ماه پیشانیان، ۱۳۸۹: ۲۱)

۱- تنش روانی – رسانه ای

۲- تنش اقتصادی

۳- تنش نظامی

۴- تنش امنیتی

۵- تنش اطلاعاتی

۶- تنش سیاسی

۷- تنش فرهنگی

✓ موج پنجم: جنگهای هیبریدی

ادبیات و منابع خاصی در حوزه های جنگهای هیبریدی با قدمت و عمق علمی کافی وجود ندارد. حتی در حوزه های جنگ نرم و قدرت و امنیت نرم نیز این مباحث دارای عمر نسبتاً کوتاهی هستند در موج پنجم جنگهای هیبریدی و تهدیدات امنیت همه جانبه یا ترکیبی کشور مورد بررسی و مذاقه قرار می گیرد.

"هرفرید مونکлер" جنگهای نوین را جنگهای می داند که فاقد علامت مشخص جنگهای سنتی یعنی نبرد سرنوشت ساز هستند (مونکлер، ۱۳۸۴: ۷۷) و دارای ماهیت جنگ آینده می باشند. "رابرت ماندل" در این باره می گوید: در خصوص ماهیت جنگ زمینه برای ساختار هرج و مرج گونه و بی قاعده تری از کشمکشهای بین المللی نسبت به گذشته، فراهم شده است. (ماندل، ۱۳۷۷: ۹۲)

ویژگیهای جنگ آینده

از نظر مک کنزی جنگهای مدرن آینده دارای ویژگیها و ابعاد ذیل است. (مک کنزی، ۱۳۸۲)

۱- شکل گیری در محیط نامتقارن

نا متقارن به معنای عملیات، سازماندهی و اندیشه ورزی متفاوت از دشمن است به منظور به حداکثر رساندن برتری های خودی و بهره برداری از نقاط ضعف دشمن، به دست گرفتن ابتکار عمل، یا به دست آوردن آزادی عمل بیشتر. این عدم تقارن می تواند سیاسی - استراتژیک، نظامی - استراتژیک، نظامی - عملیاتی و ترکیبی از اینها باشد.

۲- محدود در زمان اما وسیع در مکان و شدت عمل

سرعتی غیر قابل تصور در محدوده وسیع به گونه ای که اجازه هرگونه مقاومت و عکس العمل از دشمن سلب گردد.

۳- انطباق سطوح تاکتیکی، عملیاتی و استراتژیکی

به دلیل وجود اهداف سیاسی، استراتژیک و حیاتی در عمق، جنگ به طور همزمان در مرکز نقل و خطوط مقدم صورت خواهد گرفت در واقع در جنگهای آینده در همه جا باید جنگید.

۴- سرعت اطلاعات در چرخش اطلاعات

اطلاع گیری دقیق و سریع و صحیح نه تنها از جو، زمین و.... دشمن بلکه از جمله وضعیت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نظامی دشمن از اهمیت حیاتی برخوردار است.

۵- تأثیر افکار عمومی

امروزه صرف برتری نظامی و داشتن قدرت برتر، به دولتها اجازه کشور گشائی را نمی دهد و لذا ضرورت دارد تا بدو افکار عمومی ملت ها آماده شود و اراده ملی را در جهت تصمیم برای جنگ حاصل شود.

۶- اولویت در اهداف سیاسی، استراتژیک و حیاتی

توان جنگ "دورایستا" مهیا شده و توأمأ اهداف سیاسی به منظور بر اندازی نظام تعقیب می شود و اهداف استراتژیک و حیاتی نیز در راستای به فلج در آوردن کشور پیگیری می شود

۷- دقت، هوشمندی و قدرت تخریب بالای تسلیحات

حملات دقیق، تفوق اطلاعاتی و هدف گیری هم زمان، جهان را از جنگهای عصر صنعتی به عملیات عصر اطلاعات رهنمون می سازد و امکان برداشت نوینی از جنگ را به وجود آورده است.

۸- اداره جنگ "دور ایستا"

بکارگیری هواپیماهای قول پیکر دور ایستا به منظور کنترل، هدایت و اقدام عملیاتی، این امکان را به دشمن داده است تا دور از منطقه نبرد به عملیات نظامی بپردازد.

۹- غیر تناوبی بودن جنگ

انجام عملیاتی غیر خطی و سیال از طریق آفندهای ناپیوسته در مناطق مناسب و مورد دلخواه، ...

۱۰- ائتلافی بودن جنگهای مدرن

دقت، سرعت، توان تخریب بالا، هوشمندی تسلیحات و بطور کلی فناوری پیچیده به کار گرفته شده در جنگهای مدرن، باعث گران شدن هزینه های جنگ شده قدرتهای برتر در لشگرکشی های خود، اقدام به ائتلاف نموده ... و جنبه بین المللی به جنگ خود می دهند.

۱۱- عملیات روانی در جنگهای مدرن

انجام عملیات روانی مستمر، قبل، حین و پس از جنگ به شیوهای ذیل صورت می گیرد:

✓ تفکیک مردم از حاکمیت و نشان دادن اوج دلسوزی و ترحم برای مردم و آزدسازی مردم با توجه به زمینه های شدید نارضایتی از نظام حکومتی

✓ بی نتیجه نشان دادن مقاومت و دفاع برای مردم کشور مورد تهاجم و تلاش برای سلب میل جنگجویی در آنان. نسبت دادن بخش عمده ای از تلفات خود به حوادث غیر جنگی به منظور حداکثر ضعیف نشان دادن دشمن

✓ آماده سازی تدریجی نیروها و جامعه ی خودی برای یک جنگ طولانی

✓ اطلاع رسانی مستمر، کنترل شده و جهت دار از وضعیت درگیری ها

✓ تمرکز بر نمایش سرعت عمل و تحرک، پیشروی در عمق

✓ پیاده شدن در پشت خطوط و شدت آتش برای ارباب افکار عمومی مردم کشور هدف و نیروهای مسلح کشور مورد نظر

✓ پیشدستی در خبر رسانی برای بدست گیری ابتکار عمل در صحنه عملیاتی روانی و تبلیغی

۱۲- هدف قرار دادن اراده دشمن

رویکردهای نا متقارن می توانند از طریق به کارگیری ماهرانه عامل روانی تأثیر قدرتمندی به جای گذارند. این رویکردها که مستقیماً می توانند اراده دشمن را هدف قرار دهد می توانند کمبود تجهیزات یا دیگر کاستی ها را جبران نماید (نظامی پور، خزائی، ۱۳۸۹: ۱۳۷)

ویژگی های جنگهای امواج پنج گانه

جنگ به عنوان یکی از جلوه های خصومت بشری، واقعیتی انکار ناپذیر در طول تاریخ بوده که همواره فکر و ذهن متفکران را به خود مشغول داشته است که هدف از این منازعات تحمیل اراده یک طرف بر دیگری، هدف محوری و اصل تعریف می گردد.

جنگهای مدرن فرا اطلاعاتی، زمان و مکان و مرزها را در هم نوردیده و تلفیقی از ابزارهای سخت، نرم، مغز، رسانه، فرهنگ، اطلاعات، روان، ... را به یاری گرفته و در حال در نوردیدن صحنه های ارزشها و اعتقادات و سرزمینهای مادی و معنوی انسانی و تخریب اراده و ایجاد تفوق و سیطره بر جوامع هدف می باشد. مهمترین مؤلفه جنگهای آینده اینست که دیگر نمی توان آنها را در زمان و مکان خاصی جستجو کرد، بلکه باید آنها را به عنوان یکی از مؤلفه های نامحدود، پویا و جاری در زندگی روزمره انسانها پذیرا بود. وجه تمایز جنگهای موج پنجم با جنگهای سنتی عبارتند از:

۱- میدان جنگ نامعین و حریف نامشخص (جنگ در میدان نامشخص و حریف نامعلوم) (امیدوارنیا، ۱۳۸۱: ۱۰۶)

۲- نشانه گیری در جنگ ها دقیق تر و کشتار [جسمی] کمتر (امکان تخریب مؤثر بدون کشتار گسترده) (همان، ۱۰۷)

۳- سرعت عمل، عامل پیروزی (سرعت جوهره جنگ) (تزو، ۱۳۸۳: ۱۹)

۴- جنگ با نیروهای چند ملیتی (سان تزو: بی هویتی و چند ملیتی بودن این جنگ)

۵- تأثیر جهانی اخبار میدان جنگ (هجوم اخبار تبلیغات جهانی)

۶- ازدیاد جنگهای بدون حریف (قرارگاه این جنگها محدود به مرزهای یک کشور نیست)

۷- جبهه های جنگ پنج بعدی (زمین، آب، هوا، ماهواره ها، امواج الکترونیکی) (امیدوارنیا، ۱۳۸۱: ۷۴)

۸- ادغام راهبرد و تاکتیک (حذف مرز استراتژی و عملیات) (امیدوارنیا، ۱۳۸۱: ۷۵)

۹- جایگاه تعیین کننده رسانه ها و ارتباطات (روزی فرا خواهد رسید که بیشتر سربازان به جای

تفنگ، رایانه به دست گیرند). (قاضی زاده، ۱۳۸۳: ۲۵)

در جدول ۲ ویژگیهای امواج پنج گانه جنگها آورده شده است.

جدول شماره ۲- ویژگیهای امواج پنج گانه جنگ ها:

موج	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم
توصیف گر	کشاورزی	صنعتی	اطلاعاتی	نرم	هوشمند
تأمین امنیت فیزیکی بوسیله	جنگجویان سنتی و مزدوران	نظامیان حرفه ای	رهبران زیرک و باهوش اطلاعاتی	بصیرت	بصیرت و هوشمندی
سلطه گر سیاسی، امنیتی و اقتصادی	قبیله، شهر دولتهای فامیلی	دولت ملی	به هم پیوستگی جهانی	مدعیان دهکده جهانی	امپریالیسم نوین چند بعدی
سلطه اقتصادی بوسیله	بازرگانی	پول	علائم و نشانه ها	نمادها	کارتلها
آخرین ظرفیت تخریب	باروت	تخریب جمعی (هسته ای و شیمیایی)	ایجاد بحران با حذف داده ها	هویت، باور اعتقادات	فیزیکی – انسانی
رهبری	مرتبه ای	سلسله مراتبی: از بالا به پایین	ساختار تخت و موازی	مدرن ماتریسی	پسامدرن، بی شکل، سیال، ذهنی
اطلاعات پایه ای در جنگ	بله	بله	بله	شدید	بسیار شدید چند منبعی
به کارگیری فناوری اطلاعات در جنگ	نه	بله	بله	زیاد	انبوه
جنگ اطلاعاتی	نه	نه	بله	زیاد	اساس و پایه است
چهره های جنگ	یک رو	سه وجهی	چند وجهی	زیاد	هیبریدی
اهداف	سرزمینها	منابع فیزیکی	مغز – اطلاعات	مغز – ذهن روح – ایمان	مغز – قلب- روح ایمان - سرزمین
ابزارها	ابتدائی	پیشرفته	اقتدار اطلاعاتی	مکر – حيله رسانه ای	ابزارهای نرم ، سخت و مغز تلفیقی
مهاجمان	انسان	انسان و ماشین	اطلاعات و انسان	سیستمهای نرم	نظامهای مجازی و حقیقی
گفتمان	بسیار ضعیف	ضعیف	اطلاعاتی	نرم	بین المللی (نرم و سخت)
قانون	قانون جنگل	توجیه قانونی	قانون مدار	در بستر قانون	قانون محور
فضا	فیزیکی – طبیعت	فیزیکی - تکنولوژی	اطلاعات - رایانه	مجازی	سایبری – معنوی فیزیکی
مرزها	محدود – حیطه ای	کشوری	جهانی	ذهنی	ذهنی وفیزیکی بدون مرز

روش تحقیق :

به منظور دستیابی به پاسخ سؤال و اهداف تحقیق، اقدام به تشکیل "پانل دلفی" متشکل از ۳۰ نفر خبره در امر جنگهای نرم ، دفاع نرم، قدرت هوشمند و امنیت ملی با تحصیلات کارشناسی ارشد و دکتری و سطح ۲ حوزوی شامل اساتید دانشگاه و حوزه و خبرگان امور امنیتی، نظامی و انتظامی طبق جدول ۳ نموده و پس از چهار مرحله گردآوری و تغلیط و ارسال مجدد پاسخها ، نتایج حاصله طبق مقیاس اندازه گیری عناصر طی جدول ۴ بدست آمد.

منابع چهارگانه جنگ هیبریدی یا هوشمند اعم از "نرم" ، "سخت" ، "نیمه سخت" و "نامتعارف" طی جدول ۵ از منابع کتابخانه ای استخراج و در مرحله دوم با ۶۰٪ نمرات کارشناسان تخلص شده و در مرحله سوم نیز زیر معیارهای نهایی با نظر وزن دهی شده کارشناسان در جدول شماره ۶ مشخص شده است و در نهایت با پرسش آری یا خیر کارشناسان و خبره گان زیر معیارها تعیین و طی الگوی ۱، الگوی جنگهای مدرن هیبریدی یا جنگهای هوشمند به شاکله بندی این جنگ ترکیبی پرداخته شده است.

جدول شماره ۳- حجم نمونه پرسشگران

تحلیل پرسشنامه	موضوع	حجم نمونه (نفر)
تکنیک دلفای (قیفی)	زیر معیارهای جنگ نرم (سرد)	۳۰
	زیر معیارهای جنگ سخت (گرم)	۳۰
	زیر معیارهای جنگ نیمه سخت (ولرم)	۳۰
	زیر معیارهای جنگ نامتعارف (ممنوعه)	۳۰

جدول شماره ۴- مقیاس اندازه گیری عناصر

ردیف	امتیاز	نشانگر	درجه ارزشی	جمله مفهومی
۱	۱	خیلی کم	خیلی بی اهمیت	زیر معیار نه تنها با منبع ارتباطی ندارد ، بلکه منظور کردن آن موجب خطا در محاسبات نیز می گردد .
۲	۲/۵	خیلی کم	بی اهمیت	زیر معیار نه تنها با منبع ارتباطی ندارد ، بلکه منظور کردن آن موجب تأثیر منفی در محاسبات نیز می گردد .
۳	۴	کم	کم اهمیت	زیر معیار نه تأثیر مثبت چندانی دارد نه تأثیر منفی مهمی دارد.
۴	۵/۵	متوسط	نسبتاً با اهمیت	زیر معیار ضمن آنکه تأثیر مثبت دارد ، می تواند تأثیر منفی نیز داشته باشد.
۵	۷	زیاد	با اهمیت	وجود زیر معیار تأثیر مثبت داشته و فقدان آن تأثیر منفی نیز دارد.
۶	۸/۵	خیلی زیاد	خیلی با اهمیت	وجود زیر معیار نه تنها ضروری است ، بلکه نبود آن دستیابی به هدف را به شدت کاهش می دهد.
۷	۱۰	خیلی زیاد	بسیار با اهمیت	بدون این زیر معیار تحقق رسیدن به هدف را غیر ممکن است

جدول شماره ۵- عناصر منابع جنگ هوشمند (ارزشیابی نشده)

ردیف	عناصر جنگ نرم (سرد)	عناصر جنگ سخت (گرم)	عناصر جنگ نیمه سخت (ولرم)	عناصر جنگ نامتعارف (ممنوعه)
۱	بازرگانی	جهانی	الکترونیک	میکروبی
۲	قانونی	امواج	دورایستا	بیو ترور
۳	فرهنگی	زمینی	کودتا	اتمی
۴	اجتماعی	دورایستا	جاسوسی	میکروبیولوژیکی
۵	امنیتی	هوائی	تسخیر فضا	شیمیائی
۶	سایبری	ستارگان	فتنه	محیط زیستی
۷	مجازی	دریائی	بحران و آشوب	
۸	سیاسی داخلی	داخلی	چریکی	
۹	اقتصادی	موشکی	ترور	
۱۰	رسانه ای	بین المللی	جوی	
۱۱	روانی	شهری	مخابراتی	
۱۲	علمی	زیر دریائی	مواد مخدر	
۱۳	دینی - عقیدتی	نامنظم	انرژی	
۱۴	اطلاعاتی	آفندی	آب، غذا و آذوقه	
۱۵	ماهواره ای	پدافندی	کشاورزی	
۱۶	هنری	زمین به هوا	تعرفه ای	
۱۷	افکار و اندیشه	دریا به زمین	شورش	
۱۸	اینترنتی	هوا به دریا	منابع استراتژیک	
۱۹	نخبگی	هوا به هوا	علمی - تکنولوژی	
۲۰	سیاسی خارجی	عوامل طبیعی	فناوریهای نوظهور	

جدول شماره ۶ - زیر معیارهای نهایی منابع چهارگانه جنگ هوشمند

ردیف	زیر معیارهای منابع جنگ نرم (سرد) نتایج نظرات وزن دهی کارشناسان	زیر معیارهای منابع جنگ سخت (گرم) نتایج نظرات وزن دهی کارشناسان	زیر معیارهای منابع جنگ نیمه سخت (ولرم) نتایج نظرات وزن دهی کارشناسان	زیر معیارهای منابع جنگ نامتعارف (ممنوعه) نتایج نظرات وزن دهی کارشناسان
۱	روانی	زمینی	بحران و فتنه	شیمیایی
۲	فرهنگی	هوایی	آشوب و شورش	اتمی
۳	اجتماعی	دریایی	کودتا	بیولوژیکی
۴	رسانه ای	موشکی	ترور	میکروبی
۵	سیاسی	شهری		
۶	اقتصادی	نامنظم		
۷	علمی			
۸	دینی			
۹	اطلاعاتی			
۱۰	امنیتی			

تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده

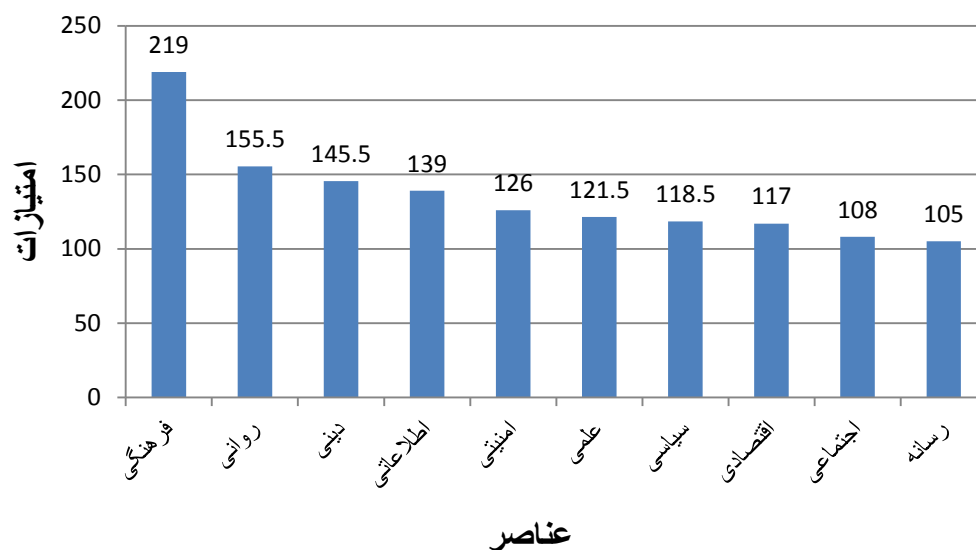
در این مرحله داده های گردآوری شده با استفاده از شاخصهای آماری توصیفی، خلاصه و طبقه بندی می گردد. امتیازات گردآوری و تغلیظ شده که در روش دلفی بطور قیفی طبق جدول شماره ۷ حاصل گردید. که نشانگر ابعاد و عناصر جنگهای هیبریدی است که در جدول ذیل خلاصه شده است.

جدول شماره ۷- داده های نهائی پانل دلفی

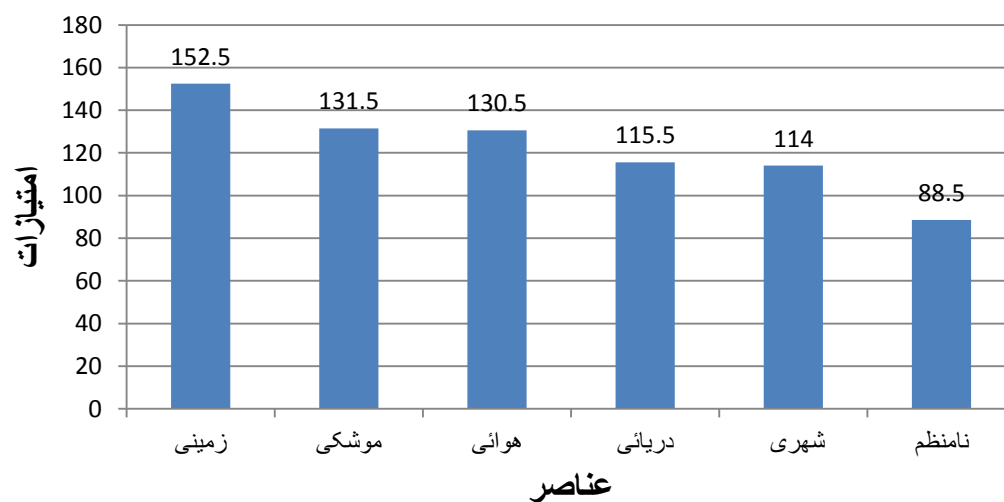
رتبه	منابع جنگ	میانگین	نما	اولویت	درصد	جمع امتیازات
۱	روانی	۵/۱۸۳	۵/۵	۲	۸/۵۲۴	۱۵۵/۵
	فرهنگی	۷/۳	۷/۰	۱	۱۶/۱۶۲	۲۱۹
	اجتماعی	۳/۶	۴/۰	۹	۷/۹۷۰	۱۰۸
	رسانه ای	۳/۵	۲/۵	۱۰	۷/۷۵۰	۱۰۵
	سیاسی	۳/۹۵	۴/۰	۷	۸/۷۴۵	۱۱۸/۵
	اقتصادی	۳/۵	۲/۵	۸	۸/۷۰۸	۱۱۷
	علمی	۴/۰۵	۴/۰	۶	۸/۹۶۷	۱۲۱/۵
	دینی	۴/۸۵	۲/۵	۳	۱۰/۷۳۸	۱۴۵/۵
	اطلاعاتی	۴/۶۳	۲/۵	۴	۱۰/۲۵۸	۱۳۹
	امنیتی	۴/۲۰	۴/۰	۵	۹/۳۰۰	۱۲۶
	جمع	۴۴/۷۶۵	-	-	۱۰۰٪	۱۳۵۵
۲	زمینی	۵/۰۸	۴/۰	۱	۲۰/۴۷۵	۱۵۲/۵
	هوائی	۴/۳۵	۲/۵	۳	۱۷/۸۴۰	۱۳۰/۵
	دریائی	۳/۸۵	۲/۵	۴	۱۵/۷۹۰	۱۱۵/۵
	موشکی	۴/۳۸	۴/۰	۲	۱۷/۸۴	۱۳۱/۵
	شهری	۲/۹۵	۲/۵	۶	۱۲/۱۰	۸۸/۵
	نامنظم	۳/۸	۴/۰	۵	۱۵/۵۸۴	۱۱۴
	جمع	۲۴/۳۸	-	-	۱۰۰٪	۷۳۱/۵
۳	بحران و فتنه	۴/۷۵	۴/۰	۲	۲۷/۳۷۷	۱۴۲/۵
	اشوب و شورش	۴/۸	۴/۰	۱	۲۷/۶۶۵	۱۴۴
	کودتا	۳/۳	۲/۵	۴	۱۹/۰۲۰	۹۹
	ترور	۴/۵	۴/۰	۳	۲۵/۹۳۷	۱۳۵
	جمع	۱۷/۳۵	-	-	۱۰۰٪	۵۲۰/۵
۴	شیمیایی	۵/۲۶	۴/۰	۲	۲۸/۶۵۰	۱۵۸
	اتمی	۵/۷۰	۵/۵	۱	۳۱/۰۰۰	۱۷۱
	بیولوژیکی	۳/۹۸	۴/۰	۳	۲۱/۶۶۸	۱۱۹/۵
	میکروبی	۳/۴۳	۲/۵	۴	۱۸/۶۷۶	۱۰۳
	جمع	۱۸/۳۷	-	-	۱۰۰٪	۵۵۱/۵

منظور خلاصه کردن، توصیف و تفسیر و برقراری ارتباط بین امتیازات گردآوری شده نمودارها اتاء ترسیم گردید این نمودارها نشانگر اولیت گذاری آزمودنیها به ابعاد عناصر چهارگانه جنگ هوشمند به ترتیب می باشد.

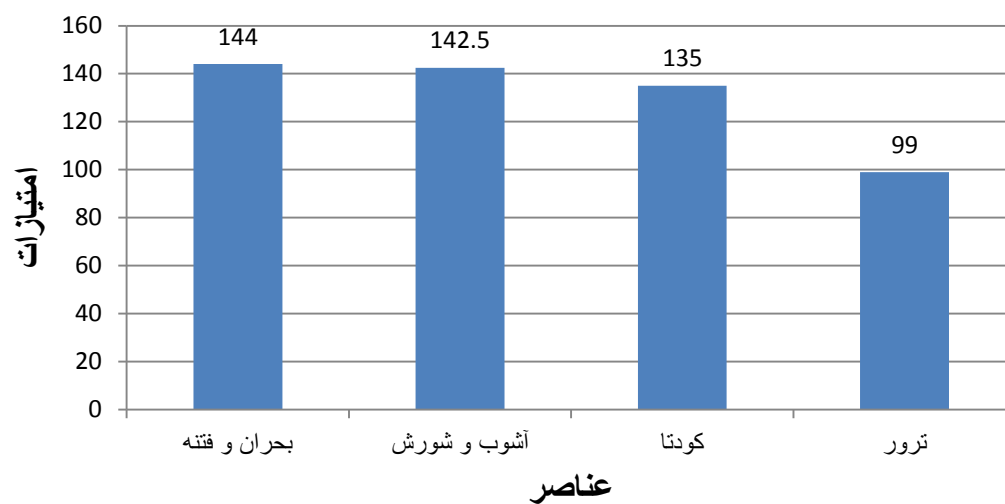
نمودار شماره ۱- عناصر جنگ نرم (سرد) به ترتیب اولویت

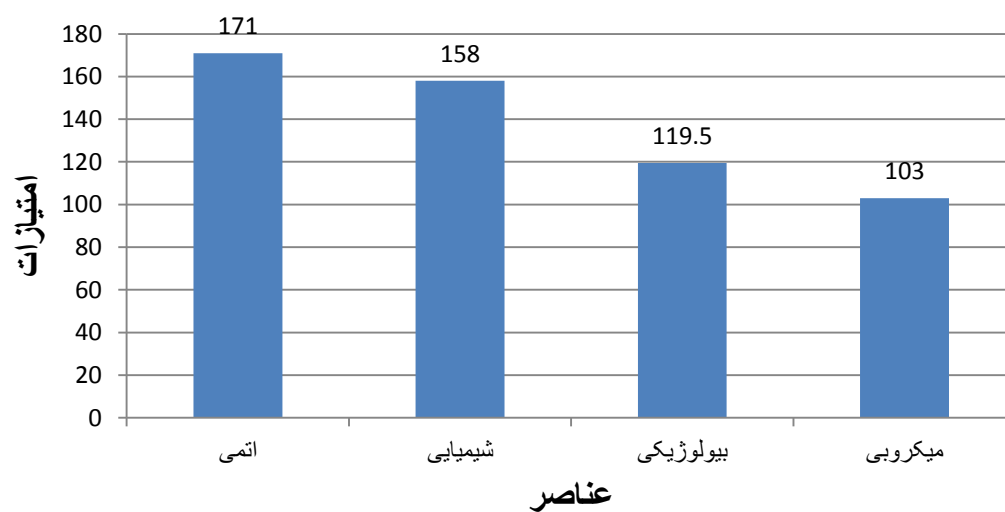
نمودار شماره ۲- عناصر جنگ سخت (گرم) به ترتیب اولویت

نمودار شماره ۳- عناصر جنگ نیمه سخت (ولرم) به ترتیب اولویت

نمودار شماره ۴- عناصر جنگ غیر متعارف (ممنوعه) به ترتیب اولویت

ابعاد و عناصر جنگهای هیبریدی

جنگهای چند بعدی یا چند وجهی از تمامی ظرفیتهای تمدن بشری برخوردار بوده و همانطور که نتایج "پانل دلفای" نشان می دهد، دارای ترکیبی از ابعاد جنگهای سخت، نرم، نیمه سخت و جنگهای نامتعارف بشرح ذیل می باشد. این نوع نگرش در تاریخ بشریت دارای سابقه ای چندان زیاد نمی باشد و از سیزی یا هم افزائی و همچنین پیچیدگی مضاعف برخوردار است که تهدیدات ترکیبی بنیان براندازی را برای امنیت سخت و نرم جوامع هدف بوجود می آورد. ابعاد جنگهای هیبریدی بشرح ذیل بطور خلاصه ارائه می گردد.

* بعد اول : بعد جنگ سخت (گرم) متعارف

این نوع تقابل که در طول تاریخ بشریت وجود داشته از تقسیم بندی های متفاوتی در ادبیات نظامی برخوردار می باشد که عمده دسته بندی عناصر مورد وثوق عبارت است از :

- ✓ جنگهای زمینی
- ✓ جنگهای دریائی
- ✓ جنگهای هوائی
- ✓ جنگهای نامنظم (چریکی)
- ✓ جنگهای موشکی
- ✓ جنگهای شهری

* بعد دوم : جنگهای نرم

این جنگ از آغاز خلقت انسان و با تصویر سازی ابلیس به آدم (ع) ابوالبشر در بهشت برین و هبوط ایشان و حضرت حوا (س) به کره ارض آغاز گردیده، در طول زندگی بشر، همزاد و همراه وی می باشد. شدت وحدت آن نیز در دوره های مختلف زندگی اجتماعی متفاوت بوده و در واپسین سالهای قرن بیستم و آغازین روز های هزاره سوم به پارادایم غالب حوزه های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی تبدیل شده است. مفهوم قدرت از تصلب سخت افزاری به کنشهای نرم افزار گرایانه گرایش یافت و آرایشهای سیاسی و نظامی، پیوست مقولات فرهنگ و اندیشه گردیدند. در پیش قراول فرماندهان، سربازان و ادوات و ابزار نظامی، پژوهشگران علوم انسانی به تتبع در تمامی مایملک فکری و فرهنگی، ایدئولوژیکی و

باور و ساخت ذهنی جامعه هدف پرداختند تا استخدام خصم را به جای نابودی آن فراسوی استراتژی خود قرار دهند. (مرادی، ۱۳۸۸: ۱)

برای طبقه و دسته بندی این جنگها روشها، اصول و طرق مختلفی در ادبیات موضوع طرح و ارائه گردیده است که هر کدام در اثبات نظرات خود دارای دلایل و شواهدی هستند که از قابلیت‌های نسبی برخوردارند در این فرصت یک دست بندی ساده عناصرجنگهای نرم طبق نتایج حاصله از تحقیق ارائه می گردد.

✓ فرهنگی

✓ اجتماعی

✓ روانی

✓ رسانه ای

✓ سیاسی

✓ اقتصادی

✓ اطلاعاتی

✓ علمی

✓ امنیتی

✓ دینی

* بعد سوم : جنگهای نیمه سخت (ولرم)

در این بعد از جنگها عنصر غافلگیری نقش بسزائی داشته و تلفیقی از جنگهای سخت و نرم بشمار می رود.

✓ کودتا

✓ بحران و فتنه

✓ آشوب و شورش

✓ ترور

* بعد چهارم : بعد جنگ نامتعارف (ممنوعه)

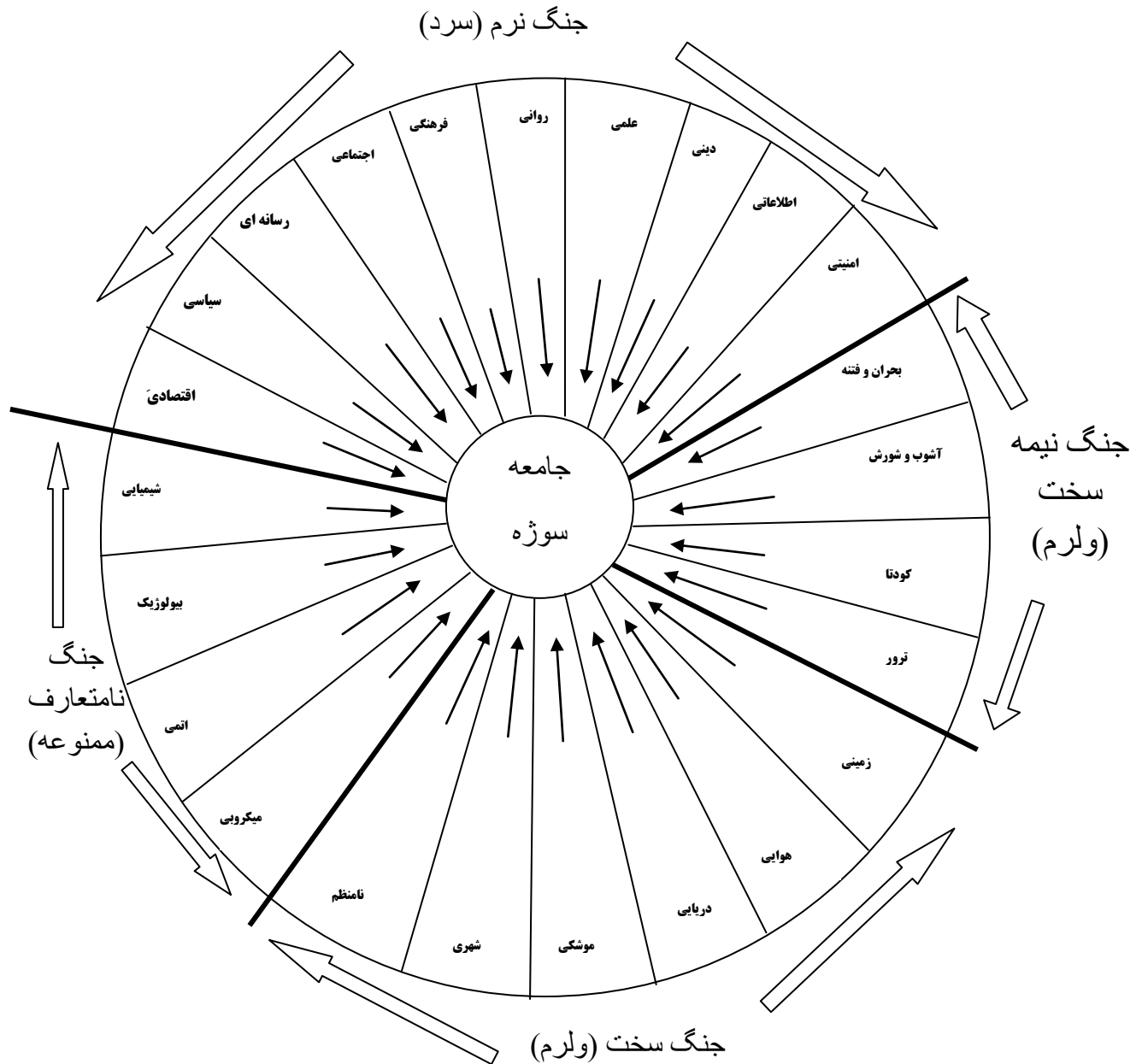
این روش و ابزارهای جنگ که توسط سازمانهای بین الملل از ممنوعیت حادی برخوردار است عبارتند از:

- ✓ جنگهای اتمی
- ✓ جنگهای میکروبیولوژیکی
- ✓ جنگهای شیمیائی
- ✓ جنگهای میکروبی

در الگوی شماره ۱ مدل جنگهای مدرن هیبریدی (جنگهای هوشمند) با چهار بعد و جمعاً بیست و چهار عنصر آورده شده است.

مدل جنگ های مدرن هیبریدی (جنگ های هوشمند)

(به منظور مقابله با جنگ های چند وجهی هوشمند نیاز به شاکله بندی قدرت هوشمند است.)

ماهیت جنگهای هیبریدی

ماهیت جنگ در حال تغییر و تحول بوده و سرعت این تغییر از هر زمان دیگری در تاریخ معاصر بیشتر شده است. درک دوره های تغییر جنگ مشکل است اما مشکل تر از آن پیش بینی تغییر است. (نظامی پور، ۱۳۸۹: ۱۳۵) به عبارت روشن تر این جنگ عبارت است از "اندیشیدن، سازماندهی و انسجام عملیات متفاوت از آنچه دشمن انجام می دهد به منظور به حداکثر رساندن برتریهای خود با بهره برداری از نقاط ضعف دشمن." بی توجهی به متون جنگ به ویژه حقوق غیر نظامیان و اهداف غیر نظامی چنان در این جنگها شایع است که آن را "تهدید یا حمله به مراکز جمعیتی یا زیر ساختهای غیر نظامی" می نامند (مونکلر، ۱۳۸۴: ۱۴۱) فرصتهای نهفته در جنگ هیبریدی در صورتی قابلیت فعلیت دارند که خصوصیات و خصایص ملی برای تعقیب این راهبرد مناسب بوده و بسترهای لازم در این خصوص در عزم و اراده ملی قابل احراز باشد. (کوچکی بادلانی، ۱۳۸۸: ۱۸۷) به عبارت بهتر به رغم اهمیتی که شجاعت مردم دارد، اگر فرماندهان نتوانسته نیروهای هیبریدی جامعه را به درستی به کار گیرند (کرمی، ۱۳۷۷: ۱۱۳)، این رویارویی نمی تواند در تحقیق مقاصد مرتبط با دفاع از تمامیت ارضی فی نفسه کارساز باشد.

در مقابل تهدید هیبریدی، فرصتهای چند شیوه ای نیز وجود دارد که این دو رکن اساسی پارادایمهای مسلط جنگهای مدرن آینده است. در این پارادایمها قدرت واقعی و مجازی بازیگران به نسبتهای متفاوت رودر روی یکدیگر قرار گرفته، فلذا توجیه منطقی و اخلاقی لازم برای برخورد نظامی بازیگران وجود نخواهد داشت. بنابراین هر هدفی را می توان به صورت بالقوه "نظامی" تلقی نمود. در واقع به موازات جریان راهبرد چند شیوه ای قدرتهای مذکور، غیر نظامیان و تأسیسات غیر نظامی به منابع حیاتی جنگ تبدیل می شوند (مونکلر، ۱۳۸۴: ۲۳۸). در این صورت، ضمن حذف حمایتهایی که حقوق بشر دوستانه جنگ تاکنون بازحمت بسیار براراده های سیاسی دولتهای طرفدار جنگ تحمیل نموده است. هیچ هدفی از تأثیر احتمالی حمله قدرتهای استعماری در جنگهای هیبریدی در امان نخواهد ماند. (تقاء، ۱۳۸۹: ۱۵۳)

اجرای عملیات اطلاعاتی و استفاده از ابزارهای پنهانکاری و تفرقه در میان صفوف قدرت ملی، یکی دیگر از محورهای اصلی تهدید هیبریدی است. قدرت رسانه های غرب و تبلیغات نظامی امنیتی در این کشورها شیوه کهنی در استفاده از تبلیغات در پشتیبانی از استراتژیهای ملی این کشور است که در صورت بروز جنگ می توان انتظار داشت نظام استکباری ... نهایت تلاش پنهانکارانه و اطلاعاتی را به کار بندد (کوچکی بادلانی، ۱۳۸۸: ۱۹۳). کلیات مفاهیم مستخرجه چهار وجهی در نمودار ۲ با توجه به جامعه سوژه آورده شده است.

اقدامات غیر قانونی و نامشروع آمریکا در تهدید هیبریدی هم چون نفوذ به سیستمهای رایانه ای و صنعتی کشور، آلوده سازی میکروبیولوژیک و جنگ فرهنگی و نرم نیز از جمله مواردی است که ارتش این کشور به عنوان ابزار هیبریدی از آنها برخوردار است که در این میان مهمترین بستر و میدان رزم برگزیده دشمن هیبری کار کردها و غیرت دینی و ملی جوانان به عنوان سرمایه های نرم دفاعی می باشد. (تامس، ۱۳۸۸: ۱۴۹) جوزف وروس یکی از اندیشمندان علم آینده پژوهی نیز می گوید "آینده بر ما حادث نمی شود، بلکه این ما هستیم که با فعالیت هایمان آینده را می سازیم".

مؤلفه های نبرد آینده

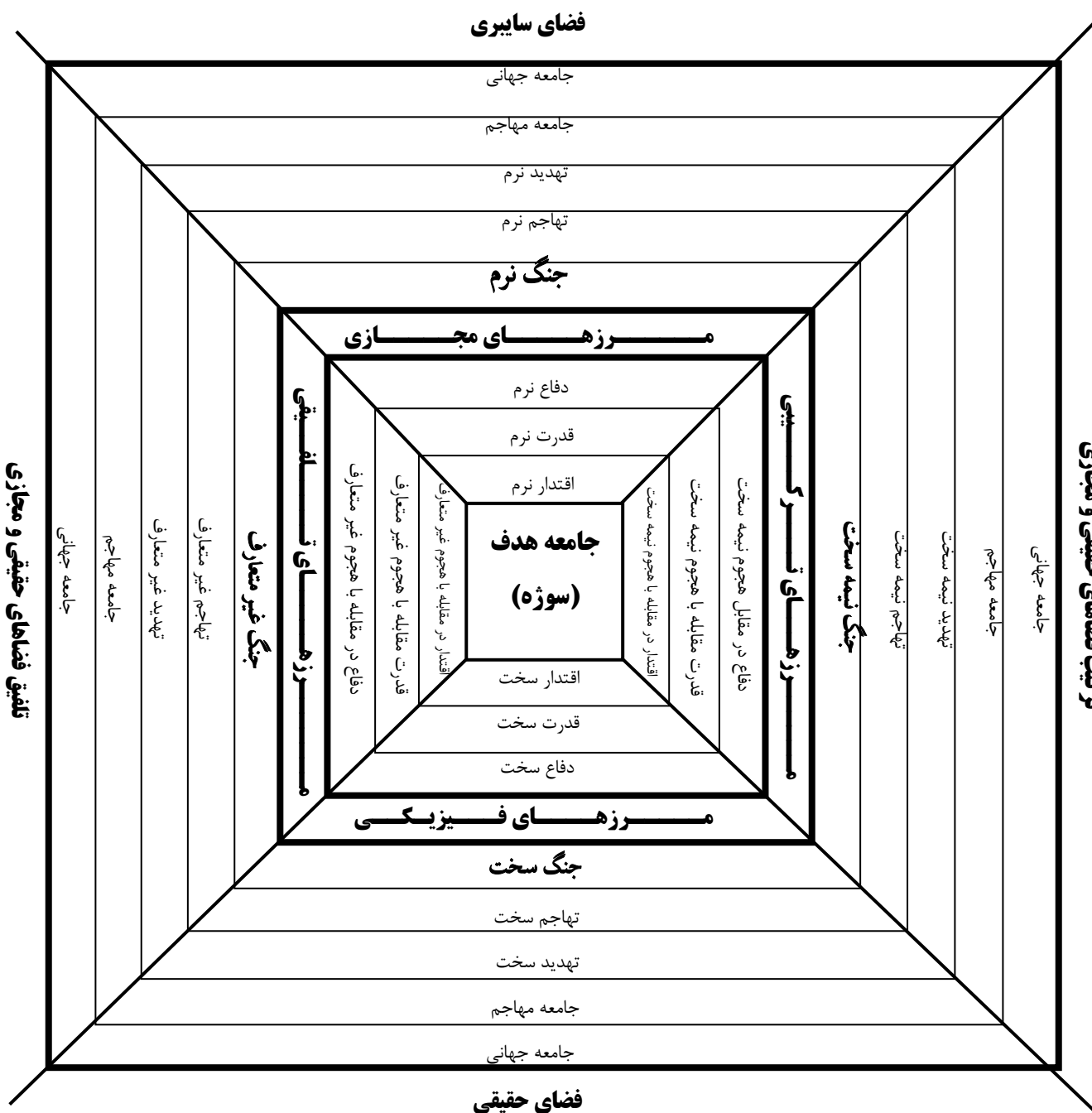
شاخص های جنگهای هیبریدی بعنوان نمایان گر مفاهیمی تعریف می گردد که اجازه خواهند داد اطلاعات لازم برای مقابله مدل و واقعیت را فراهم آورد. مؤلفه های نبردهای هیبریدی عبارتند از: (نظامی پور، خزائی، ۱۳۸۹: ۱۴۹)

- ✓ سرعت عمل
- ✓ فناوری
- ✓ خلاقیت و نوآوری
- ✓ ارتباطات
- ✓ فرماندهی و کنترل
- ✓ عدم تقارن
- ✓ معنویت
- ✓ مدیریت دانش
- ✓ جنگ روانی
- ✓ مانور و آتش

همانگونه که ملاحظه می گردد مؤلفه های نبرد آینده ترکیبی از مؤلفه های نرم، مؤلفه های سخت و نرم با تلفیقی از هوش و روان و معنویت و علم و ارتباطات و ... است. دشمنان دیگر "نرم" یا "سخت" یکدست نیستند بلکه دودی شکلند، سیالند هر جا که حضور نداشته باشیم، حضور دارند تهاجم آنها هم جسم دارد، هم روح، هم اندیشه، هم هوش و ... یک لحظه غفلت در لحظه استراتژیکی تاریخی، ضرباتی را به پیکره نظام و جامعه هدف وارد می سازند که جبران آن شاید دهها سال به طول بیانجامد. لذا هوشمندی دفاعی،

مراقبت همه جانبه اطراف واکناف فضاهای سایبری، حیطه های ذهنی و سرزمینهای هویتی، فرهنگی، اعتقادی و همچنین سرزمینهای فیزیکی جامعه سوژه طبق الگوی شماره ۲ است.

الگوی شماره ۲- وجوه چهارگانه میادین و کارزارهای هیبریدی

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

نظر به نتایج حاصله از تحقیق و خطوط اصلی روش علمی که دنبال شده است، جمع‌بندی موضوع شامل هفت بخش به شرح ذیل می‌باشد:

- ۱- معرفی اجمالی نظریه اسلام در خصوص جنگ
- ۲- شناسایی امواج جنگی از سنتی تا مدرن و هوشمند
- ۳- شناسایی ویژگیهای جنگهای آینده
- ۴- تدوین ویژگیهای امواج پنج گانه جنگها
- ۵- شناسایی زیرمعیارهای چهار وجه جنگهای نرم، سخت، نیمه سخت و نامتقارن با استفاده از تکنیک دلفی
- ۶- استخراج ابعاد وجود چهارگانه فوق
- ۷- ارائه الگوی جنگهای مدرن هیبریدی

نتیجه حاصله اینک :

نظر به ضرورت هوشمندی سیاستگذاران نظام تصور اینکه وجه تهاجمات صرفاً به "جنگ نرم" ختم می‌گردد، "تله خودساخته‌ای" است که مهاجمان در انتظار چنین "فرصت طلایی" هستند، لذا در این لحظه استراتژیک تاریخی توجه همه جانبه به انواع جنگها و رصد کردن قصد و نیتهای دشمن نرم و دشمن سخت در تمامی چهار بعد جنگها از ضروریات بلافصل بقاء و حیات این جامعه است تا در سایه آن امنیت هوشمند حاصل گشته و هجوم تلفیقی دشمن در فضای سایبری و حقیقی به تدافع آنان در قبال چریکهای نرم و سخت امت اسلامی، تبدیل گردد و این امر در "بیداری اسلامی" کشورهای منطقه در حال ظهور و بروز یافتن است.

پیشنهادات

به نظر می رسد پیشنهادهای بشرح ذیل از قابلیت مناسبی جهت ادامه روند پژوهش ضرورت داشته باشد:

- ۱- تحقیق و اندازه گیری وجوه چهارگانه ضروری قدرت چهارگانه (سخت، نرم، نیمه سخت و نامتعارف) و تنظیم این قدرتها، به نسبت تهدیدات سخت، نرم، نیمه سخت و نامتعارف مهاجمان
- ۲- شناسایی معیارهای امنیت هوشمند به منظور ایجاد ساز و کارهای معیارهای قدرت هوشمند برای مقابله با جنگهای هوشمند
- ۳- تحقیق در خصوص ابعاد جنگهای آینده و تعیین مقادیر تشکیل دهنده آن اعم از نرم، سخت، نیمه سخت و نامتعارف
- ۴- تعیین سرفصلهای پروژه های تحقیقاتی در خصوص بصیرت افزائی افراد جامعه در مقابله دشمن هوشمند
- ۵- تعیین زیرمعیارهای وجوه جنگهای مدرن هوشمند
- ۶- تعیین میزان تأثیرگذاری زیرمعیارها در کلیت جنگهای هیبریدی یا هوشمند
- ۷- استخراج و احصاء کار راهه های توسعه فرهنگ دفاع هوشمند در جنگهای هوشمند

والسلام

منابع و مأخذ:

- ۱- قرآن کریم
- ۲- نهج البلاغه
- ۳- افتخاری، اصغر، ۱۳۸۳ مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی، تهران پژوهشکده مطالعات راهبردی
- ۴- امیدوارنیا، محمد جواد، ۱۳۸۱ امنیت در قرن بیست یکم: دیدگاه چین، تهران، مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه
- ۵- بیلیم، جان واستیو اسمیت، ۱۳۸۳ جهانی شدن سیاست: روابط بین الملل در عصر نوین: موضوعات بین الملل، جهانی شدن در آینده، ترجمه ابوالقاسم راه چمنی، تهران، انتشارات ابرار معاصر
- ۶- بیلیم، جان، جیمز ویرتز و دیگران، ۱۳۸۳ استراتژی در جهان معاصر: مقدمه ای در مطالعات استراتژیک، ترجمه بابک خبیری، تهران، انتشارات ابرار معاصر
- ۷- تافلر، آلین، تافلر، هیدی، ۱۳۷۵ جنگ و ضد جنگ: بقاء در آستانه قرن ۲۱، ترجمه شهیندوخت خوارزمی، تهران، نشر سیمرخ
- ۸- تامس، روبرت، ۱۳۸۸ باز آموزی جنگهای ضد شورش، ترجمه امینی آرمین، تهران، ماهنامه اطلاعات راهبردی، شماره ۳۵، فروردین
- ۹- تزو، سان، ۱۳۸۳ هنر جنگ آوری، ترجمه، کردستی، علی، تهران، نشر فدا
- ۱۰- تقاء، احمد رضا، ۱۳۸۹ تحلیلی بر جنگهای هیبریدی، <http://www.bashgah.net>، شبکه جهانی اینترنت
- ۱۱- جعفری، محمد تقی، ۱۳۸۶ حکمت اصول سیاسی اسلام، ترجمه و تفسیر فرمان علی (ع) به مالک اشتر، تهران، مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، تابستان
- ۱۲- جوانمردی، مهدی، ۱۳۸۷ فرماندهی و کنترل در فضای اطلاعات
- ۱۳- خدادادی، علیمردان، جنگهای جدید، ماهنامه نگرش کاربردی، شماره ۹۰-۸۹
- ۱۴- دوترتی، جمیز، ۱۳۸۴ فالتزگراف، رابرت، نظریه های متعارض در روابط بین الملل، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران، چاپ چهارم، نشر قومس
- ۱۵- سکیز، روبرت اچ، ۱۳۸۷ جنگهای آینده، تهران، ترجمه خدادادی، علیمردان، ماهنامه نگرشی راهبردی شماره ۹۵ و ۹۶ مهر و آبان
- ۱۶- عساریان نژاد، حسین، ۱۳۸۸ آینده پژوهشی، الزامات و الگوها، تهران، فصلنامه انگلیسی علمی - پژوهشی مطالعات دفاعی استراتژیک، دانشگاه عالی دفاع ملی، زمستان
- ۱۷- عساریان نژاد، حسین، ۱۳۸۷ تهدید نرم، تهدیدی چند شیوه ای، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی
- ۱۸- فروم، اریک، رسالت - زیگموند فروید، ترجمه جواهر الکلام، تهران، (بی تا)
- ۱۹- قاضی زاده فرد، سید ضیاء الدینی، ۱۳۸۶ چالشهای کاربردی و توسعه ای جنگ اطلاعاتی در کشور، تهران، ماهنامه نگرش راهبردی، شماره ۸۵ و ۸۶
- ۲۰- کرمی، جهانگیر، اندیشه جنگ مردمی کلاوزویتس، تهران، سیاست دفاعی، شماره ۲۲، بهار ۷۷

- ۲۱- کوچکی با دلانی، سجاد، ۱۳۸۹ بررسی و شناخت تهدیدات ترکیبی از منظر جنگ مدرن، تهران، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، شماره ۴۰، تابستان
- ۲۲- ماه پیشانیان، مهسا، جنگ نرم در فضای رسانه و سایبر، تهران، دبیر خانه دائمی همایش ملی جنگ نرم، مؤسسه علمی فرهنگی طلوع، آبان
- ۲۳- مایر، فردریک، ۱۳۸۹ تاریخ فلسفه تربیتی، ترجمه فیاضی، اصغر، تهران (بی تا)
- ۲۴- مبینی دهکردی، علی و دیگران، ۱۳۸۷ تغییر جهت‌های راهبردی در نظام علم و فناوری جمهوری اسلامی ایران، تهران، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات دفاعی استراتژیک شماره ۳۴، سال نهم، زمستان
- ۲۵- مرادی، حجت الله، ۱۳۸۸ قدرت و جنگ نرم از نظریه تا عمل، تهران، نشر ساقی
- ۲۶- مرادی، مختار، ۱۳۸۷ مقدمه ای بر محیط‌شناسی نظامی و جنگ‌های اطلاعاتی، تهران، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۱۰۰
- ۲۷- مک کنزی، کنت، ۱۳۸۲ جنگ نامتقارن، ترجمه حیدری و عبدالمجید تمنایی، محمد، تهران، دافوس سپاه پاسداران
- ۲۸- مونک‌لر، هر فرید، ۱۳۸۴ جنگ‌های نوین، ترجمه حسن درگاهی، تهران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد، دوره عالی جنگ
- ۲۹- ناجی راد، محمد علی، ۱۳۸۴ جهانی شدن تروریسم، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی
- ۳۰- نظامی پور، قدیر و خزایی، علی اکبر، ۱۳۸۹ نبردهای آینده و الزامات آموزش نبرد ناهم‌تراز دریایی، تهران، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات دفاعی - استراتژیک، شماره ۴۰، تابستان

- 1- Haeni, E . Reto , Information Warfare an Introduction , Washington DC, George Washington University, Cyber Space Policy Institute , Available at: [www . Cryptome .org](http://www.Cryptome.org) / 1997
- 2- Robert .H .Scales , Future Warfare Anthology , U.S. Army War College , 2001
- 3- Toffler , War and Antiwar : Survival at the Down of the 21st Century
- 4- www.javanmard.com